

<https://jas.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Applied Sociology

E-ISSN: 2322-343X

Vol. 35, Issue 2, No.94, Summer 2024, pp 47-68

Received: 19.02.2024 Accepted: 17.07.2024

Research Paper

Perception of Lived Experiences of Corrective Actions and Interventions in Dealing with Incarcerated Women

Mahsa Larijani

Assistant professor, Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Economics, Alzahra University, Tehran, Iran
m.larijani@alzahra.ac.ir

Marjan Rashvand Sorkhkoule*

Assistant professor, Department of Demography, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabataba'ie University, Tehran, Iran
m.rashvand@atu.ac.ir

Introduction:

The guiding principle of correctional philosophy is the rehabilitation and reintegration of offenders into society. This approach emphasizes the importance of human dignity and addresses the social and behavioral needs of incarcerated individuals with the ultimate goal of helping them successfully return to normal life. However, the question remains - how, and by whom, can social acceptance and moral/cultural rehabilitation be facilitated within the prison environment? Prison staff and guards, through their continuous and direct interactions with incarcerated women, are uniquely positioned to guide these individuals towards progress and distance them from criminal behaviors. Incarcerated women possess diverse personal, family, criminal, and conviction histories, and prison staff can leverage constructive elements within these backgrounds to work towards improvement and reform. Therefore, the primary aim of this research was to explore the rehabilitative actions and approaches taken by prison employees in their interactions with incarcerated women, from the moment of entry to the point of release. This study sought to understand the specific reformative measures implemented by staff and how these efforts impacted the lived experiences of the incarcerated population.

Materials & Methods:

This exploratory, qualitative study employed a content analysis approach to examine the experiences and actions related to the correctional and behavioral change processes for incarcerated women. The primary data collection method was semi-structured interviews. The study sample included 11 employees from the women's prison in Ray City, which is the sole dedicated female correctional facility in Iran. These participants represented a diverse range of professional roles, including social workers, doctors, prison supervisors and deputies, guards, visitation staff, and security personnel. To enhance the credibility and reliability of the findings, the researchers also conducted interviews with 25 incarcerated women and 4 academic experts on the topic. This triangulation of data sources allowed the research team to corroborate the perspectives and experiences shared by the prison staff. The qualitative content analysis of the staff interviews yielded 3 main themes, 9 subcategories, and 41 distinct concepts related to the rehabilitation and reintegration

approaches used within the facility. This systematic and multi-layered analysis enabled the researchers to derive a comprehensive understanding of the correctional strategies and their perceived impacts on the incarcerated population.

Discussion of Results & Conclusion:

The findings of this study revealed that the reformative experiences and interventions within the prison setting could be categorized into 3 key areas: interactions, services, and empowerment. In the domain of interactions, the researchers observed 2 key elements - interactions between staff and incarcerated women, as well as interactions between the women and their families. Prison staff reported that effective interactions were characterized by certainty in communication, clear boundaries, and an underlying tone of compassion and kindness. This aligned with the restorative justice approach, which emphasized the importance of humanistic and positive engagement to facilitate the women's reintegration into society. Regarding family interactions, the

* Corresponding author

Larijani, M., & Rashvand Sorkhkoule, M. (2024). Perception of lived experiences of corrective actions and interventions in dealing with incarcerated women. *Journal of Applied Sociology*, 35(2), 47-68. <https://doi.org/10.22108/jas.2024.140530.2470>

study found that visitations, maintenance of gender roles and femininity, and family support were all influential factors in the women's rehabilitation. The category of services encompassed 4 subcategories: prisoner-centered administrative processes, prisoner engagement, social well-being programs, and reform-minded human resources. The findings suggested that increased engagement in resocialization programs and multiple training opportunities were crucial as many incarcerated women had not fully developed the skills for principled social living. The 3rd category, empowerment, included interest-based, community-based, and ability-based approaches. The staff reported that the incarcerated women were more engaged and responsive to vocational training that aligned with their personal interests and the current needs of the job market. This

underscored the importance of tailoring rehabilitation programs to the unique needs and aspirations of the incarcerated population. These research findings were supported by several modern criminological theories, including restorative justice, Durkheim's theory, reintegrative shaming theory, and emotional-therapeutic approaches. These frameworks recognized that the entirety of the incarceration process should be designed and managed to facilitate the individual's successful return to a law-abiding life. Interactions, services, and empowerment initiatives must be structured to actively separate the individuals from their criminal past and guide them towards reintegration.

Keywords: Prisoner Women, Prison Personnel, Reformation, Social Improvement, Personnel And Prisoner Interactions

مقاله پژوهشی

ادراک تجارب زیسته از کنش‌ها و اقدامات اصلاح‌مدارانه در مواجهه با زنان زندانی

مهسا لاریجانی، استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

m.larijani@alzahra.ac.ir

مرجان رشوند سرخکوله*، استادیار، گروه جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

m.rashvand@atu.ac.ir

چکیده

اندیشه اصلاح‌مداری با عنایت به گفتمان توجه به کرامت انسانی، بهسازی اجتماعی و رفتاری قانون‌شکنان، به دنبال بازگشت مجرمان به زندگی عادی است. پژوهش حاضر با رویکردی اکتشافی و با روش تحلیل محتوای کیفی، تجربیات و اقداماتی را ارائه می‌کند که با رویکرد اصلاح‌مدارانه و تغییر رفتار مجرمان در فرایند گذراندن محکومیت انجام می‌شود. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته است. نمونه آماری پژوهش حاضر شامل ۱۱ نفر از کارمندان زندان زنان بوده‌اند که با حداکثر تنوع انتخاب شده‌اند. برای افزایش اعتبار یافته‌ها نیز، با ۲۵ نفر از زنان زندانی و ۴ متخصص دانشگاهی مصاحبه شد تا تکاپذیری به یافته‌های کارمندان زندان، افزایش یابد. یافته‌های حاصل از تحلیل محتوای کیفی از تجارب زیسته کارمندان، محققان را به ۳ گونه اصلی، ۹ مقوله فرعی و ۴۱ مفهوم رساند. نتایج این پژوهش نشان داد که تجارب کنش‌ها و اقدامات اصلاح‌مدارانه در زندان در سه گونه تعاملات، خدمات و توانمندسازی شناسایی شدند و ارائه دادند. در مقوله اول، تعاملات کارمندان و زندانی و تعاملات زندانیان با خانواده ارائه شد، در مقوله دوم، چهار زیرمقوله امور اجرایی زندانی‌محور، مشغول‌سازی زندانیان، بهزیستی اجتماعی و نیروی انسانی با روحیه اصلاح‌مداری شناسایی و در مقوله سوم توانمندسازی علاقه‌محور، جامعه‌محور و توانایی محور توضیح داده شد. یافته‌ها نشان می‌دهد در رویکرد اصلاح‌مدارانه، کلیه فرایندهای موجود در دوران محکومیت در جهت بازگشت مجرم به زندگی عادی طراحی و اداره می‌شود. تعاملات، خدمات و توانمندسازی نیز باید در جهت جداسازی زندانی از زندگی مجرمانه، صورت‌بندی شود.

واژه‌های کلیدی: زنان زندانی، کارمند زندان، اصلاح‌مداری، بهسازی اجتماعی، تعاملات کارمندان و زندانی.

* نویسنده مسئول:

لاریجانی، مهسا و رشوند سرخکوله، مرجان. (۱۴۰۳). ادراک تجارب زیسته از کنش‌ها و اقدامات اصلاح‌مدارانه در مواجهه با زنان زندانی. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۵(۲)، ۴۷-۶۸.

<https://doi.org/10.22108/jas.2024.140530.2470>

مقدمه و بیان مسئله

یکی از مهم‌ترین و اثرگذارترین فضاها اجتماعی برای اصلاح رفتار مجرمان، محیط زندان و آموزش در طول دوران گذران حبس است. در این دوره، هدف نظام زندانبانی باید اصلاح زندانی و بازگشت او به زندگی عادی غیرمجرمانه و از سرگیری نقش‌های بهنجار آنها باشد. در این باره، اسناد آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور (۱۴۰۰) بیان می‌کنند که اجرای مجازات زندان بدون در نظر گرفتن اصلاح و تربیت، نه تنها بازدارنده نیست، موجب یادگیری جرائم بیشتر و افزایش جرائم پس از آزادی نیز خواهد شد. کرولی^۱ (2019) در این باره معتقد است که سرمایه‌گذاری در برنامه توانبخشی زندانیان، بهترین و مقرون به صرفه‌ترین روش‌های جلوگیری از جرم مجدد آنهاست که نه تنها برای افراد مربوطه دارای مزایای درخور توجهی است، به‌طور چشمگیری به ایجاد امنیت عمومی در جامعه نیز منجر می‌شود.

اما سؤال این است که بازپذیری اجتماعی و فرهنگ‌پذیری اخلاق‌مدار، چگونه و از سوی چه کسانی در زندان محقق خواهد شد؟ در آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها در ایران، اصلاح مجرمان در قالب توانمندسازی^۲ و خدمات اجتماعی^۳ و تعاملات زندانیان^۴ مطرح شده است، اما درباره فرایندهای ارائه خدمات به زندانیان و نحوه جذب و ادغام زندانی با برنامه‌های اصلاح‌مدار، آیین‌نامه‌های دقیقی مطرح نشده است؛ زیرا مسئله مهم این است که مسئولان و کارمندان زندان در اصلاح و تربیت، آموزش زندانیان و ایجاد امنیت در زندان،

نقش درخور توجهی دارند. آنان با کنش‌ها و تعاملاتشان نقش‌آفرین‌اند و این مسئله منبعث از سلامت روان، کنترل خشم، تاب‌آوری و یا سلامت اجتماعی و کیفیت تعاملات آنان با دیگر کارمندان و زندانیان است. چنین کنش‌هایی نه تنها برای سازگاری کارمندان در محیط کارشان مؤثر است، روی زندانیان و رفتار آنها با خود، دیگران و خانواده‌شان در دوران حبس ثمربخش است. جانستون و همکاران^۵ (2024) در این باره معتقدند که تبدیل محیط زندان به مکانی برای عدم برچسب‌زنی، توانبخشی، استاندارسازی پروتکل‌های مراقبتی، اصلاح رفتار و قوانین منعطفانه‌تر برای زنان زندانی را پیشنهاد می‌کنند.

بنابراین هدف اصلی این پژوهش، تمرکز بر کنش‌ها و اقدامات اصلاح‌مدارانه کارمندان زندان با زندانبانی است که در بخش‌های مختلف و از لحظه ورود به زندان تا خروج از آن، با آن‌ها در تعاملیم و به دنبال کشف کنش‌های اصلاح‌مدارانه‌ای هستیم که کارمندان زندان انجام می‌دهند و بنا بر تجربه این کارمندان بر زندانیان اثرگذار بوده است.

از سوی دیگر جامعه هدف در این پژوهش، زنان زندانی‌اند؛ زیرا زنان به واسطه ویژگی‌های متفاوت جنسیتی و نقش‌های متفاوتی همچون مادری، همسری و حمایتگری در خانواده - که ابعاد عاطفی و تربیتی آن پررنگ‌تر از نقش‌های مردانه است - نیازمند تعاملات و کنش‌های اصلاح‌مدارانه از سوی کارمندان و زندانبانان و همچنین برنامه‌های کاربردی در این باره‌اند تا نقش‌های درون خانواده را پس از آزادی بازسازی و تلاش کنند تا الگوهای رفتاری هنجارمند زنانگی و مادری بازتولید شود. در این باره به نظر می‌رسد که نحوه مواجهه رؤسا، کارمندان و زندانبانان با زنان زندانی، عدم برچسب‌زنی در جهت اصلاح الگو و منش رفتاری مجرمانه، مؤثر است.

با وجود اهمیت این موضوع، پژوهش‌های اندکی در حوزه تعاملات مسئولان و کارمندان با زنان زندانی وجود دارد (Crewe et al., 2023). برخی پژوهش‌ها معتقدند زنانی که از

^۱ Crowley

^۲ برای مثال، ماده ۸۸ آیین‌نامه بر تحصیل در مدرسه و زندان و ماده ۱۷۴ بر اشتغال زندانیان تأکید دارد.

^۳ رای مثال ماده ۱۶۱ بر خدمات مددکاری و مشاوره، ماده ۱۷۲ بر مشاوره‌های حقوقی و خدمات قضایی و ماده ۱۴۴ بر بررسی دقیق پرونده بالینی و شخصیتی زندانیان توجه می‌کند.

^۴ برای مثال ماده ۲۱۰، تا ۲۲۲، به تعاملات زندانی با خانواده و شیوه‌های ملاقات با آنها توجه دارد و ماده ۲۲۳ تا ۲۲۶ بر تماس تلفنی زندانیان و ویژگی‌های آنان اشاره می‌کند.

^۵ Johnston et al.

تجارب زیسته کارمندان زندان از کنش‌ها و اقدامات اصلاح‌مدارانه و ارائه‌گونه‌شناسی از انواع کنش‌های اصلاح‌مدارانه است. هدف دیگر، شناسایی زیرمقولاتی است که هریک از گونه‌ها را به‌صورت دقیق‌تر و کامل‌تر توصیف می‌کند.

پیشینه تحقیق

مرادی و هداوند (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان «کانون اصلاح و تربیت در ایران: تحلیل وضعیت موجود و ترسیم وضعیت مطلوب»، چهار مقوله سیاست‌گذاری و مدیریت (نگرش و باور کارکنان، تفکیک و طبقه‌بندی، محیط داخلی زندان)، اصلاح و بازپروری (آموزش، اشتغال، تفریح و دین)، سلامت جسم و روان (بهداشت و درمان، مسائل روانی)، ارتباط با خانواده و جامعه و حقوق شهروندی را برای اصلاح زندانیان کردند.

خان‌میرزایی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «شاخص‌های تعیین‌کننده‌های اصلاح‌مدار با محوریت آموزش محکومان»، مؤلفه‌هایی همچون اولویت‌گذاری آموزشی، نسبت به زندانیان، استعدادیابی و نیازسنجی الگوهای آموزشی، بستر فراگیری دوره آموزشی، تغییر رفتار مجرمان و کیفیت محتوای الگوی آموزشی را برای ارتقای الگوی آموزشی زندانیان و اصلاح مجرمان پیشنهاد کردند.

سبزی خوشنامی و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی را با عنوان «راهنمای مداخله تخصصی مددکاری اجتماعی در فرایند بازگشت به جامعه محکومین با سابقه خشونت» را به روش کیفی انجام داده‌اند. محققان مداخلات تخصصی مددکاری را در چهار مرحله ارائه کرده‌اند که شامل آمادگی برای برنامه‌موردی، توسعه برنامه‌موردی، مداخله و عمل، پایش و بازنگری مداخله با تأیید افراد صاحب‌نظر بوده است.

ولسی‌زاده و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی را با عنوان «اثر بخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر تاب‌آوری و انعطاف‌پذیری شناختی در زندانیان» انجام دادند. آنان در راستای ارتقای سلامت روان زندانیان، «درمان مبتنی بر پذیرش و

آنها سوء استفاده‌های جسمی و جنسی شده است و به‌نوعی قربانیان اولیه بوده‌اند، نسبت به رفتار کارمندان و مدیریت زندان بسیار حساس‌ترند (نگاه کنید به پژوهش Kelman, 2022)، در حالی که کارمندان و زندانبانان با شناسایی توانمندی‌ها، برجسته‌سازی و کمک‌گرفتن از عناصر سازنده در شخصیت زندانیان، در جهت پیشرفت و دوری از رفتارهای مجرمانه آنها کمک می‌گیرند. در برخی پژوهش‌ها نیز بر توجه به تفاوت‌های فرهنگی-اجتماعی، طبقاتی و جنسیتی مجرمان در فرایند برنامه‌های اصلاحی تأکید دارند (نگاه کنید به پژوهش Qhogwana & Segalo, 2022).

بنابراین با وجود اذعان صاحب‌نظران حوزه زندانبانی درباره نقش مؤثر تعاملات رفتاری کارمندان با زندانیان، نحوه و چگونگی اثرگذاری مؤثرتر برنامه‌ها و تعاملات مطالعه نشده است.

رؤسا، مدیران، کارمندان و به‌طور کلی زندانبانان به دلیل تعاملات مداوم و روزمره با زنان زندانی که دارای ویژگی‌های متفاوت فردی، خانودگی، جرمی و حتی نوع محکومیت متفاوت‌اند، تجارب زیسته ارزشمندی را روایت می‌کنند؛ زیرا بخشی از فرایند جذب زندانیان در برنامه‌های اصلاحی و تربیتی یا کنارگیری و طرد آنان، به نحوه تعامل کارمندان، دیگر نیروها و این مسئله بستگی دارد که چگونه برخورد کنند، ناسازگاری‌ها و نیازهای غیرقانونی زنان زندانی کنترل و در مقابل چگونه به سمت رفتارهای هنجارمند سوق داده می‌شوند. بنابراین موضع و نقطه عزیمت اصلی پژوهش ادراک تجارب زیسته کارمندان زندان از کنش‌های اصلاح‌مدارانه و ارائه مصادیق آن است. اما به‌منظور افزایش اعتبار یافته‌ها، تجارب زیسته زندانیان از تعاملات مطلوب و همچنین اظهارات متخصصان که همگی مؤید تجارب زیسته کارمندان است، ارائه می‌شود. اظهارات کارمندان، زندانیان و متخصصان درباره کنش‌ها و اقدامات اصلاحی و توانبخشی مؤثر، بدنه پژوهشی این حوزه را تقویت و چنین مطالعاتی، اثربخشی فعالیت‌ها و خدمات را بیشتر می‌کند. بنابراین هدف از این پژوهش، ادراک

اثرگذار است.

بولاک و بونس^۵ (2020) در مقاله‌ای با عنوان «آنها در مورد خروج از زندان صحبت نمی‌کنند»، جو زندان، فقدان علاقه در میان کارکنان اصلاح و تربیت، فقدان همدلی و توجه و روابط متضاد میان کارکنان و زندانیان، هرگونه رفتار بازپروری را مختل می‌کند.

بولاک و همکاران^۶ (2018) در مقاله‌ای با عنوان «اجرای برنامه‌های اصلاحی در زندان‌های انگلیس»، نشان دادند عملکرد برنامه‌ها، تحت تأثیر ویژگی‌های نهادی (مانند ارزش‌ها، اولویت‌ها و منابع)، موقعیتی (مانند چالش‌های ناشی از فعالیت در محیط امن) و عوامل تعاملی (مانند نگرش‌های کارکنان زندان و ماهیت روابط برنامه و کارکنان زندان) قرار دارد.

هالتفرتر و واتاناپورت^۷ (2014) بحث مسئولیت‌پذیری جنسیتی را در طول مجازات زنان مجرم دنبال می‌کنند و معتقدند پاسخگویی به نیاز جنسیتی زنان زندانی با سوء مصرف مواد، نه تنها بر نتایج سریع متمرکز می‌شوند (ادامه مصرف کنترل شده)، بر فرایندهای جلوگیری از بازگشت مجدد و موفقیت در درازمدت هم متمرکز می‌شوند.

مرور پژوهش‌های موجود در ایران، نشان می‌دهد که تاکنون پژوهش‌های میدانی داخلی برای مطالعه کنش‌ها و اقدامات اصلاح‌گرایانه کارمندان بر مبنای تجارب کار با زنان زندانی وجود نداشته است. اگرچه پژوهش‌ها بر نیازسنجی در حوزه توانمندسازی، مداخلات روان‌شناختی، بازنگری مداخله‌ها و آموزش‌های تاب‌آوری تأکید کرده‌اند و ارزیابی اشتغال‌زایی و برنامه‌های فرهنگی-دینی یا حرفه‌آموزی در زندان و جایگزینی حبس را برای زنان پیشنهاد دادند، انتقاد اصلی به این پژوهش‌ها فقدان مطالعات اکتشافی و جزئی‌نگر درباره تعاملات اثرگذار درون زندان، انواع نیازهای ویژه زنان و حتی نگاه زندانیان و متخصصان به این تعاملات است. از سوی دیگر، عمده پژوهش‌ها درباره رویکردهای اصلاحی،

تعهد را پیشنهاد می‌دهند که موجب افزایش تاب‌آوری و انعطاف‌پذیری شناختی زندانیان می‌شود. مداخلات روان‌شناختی و برنامه‌های اصلاحی و درمانی براساس دیدگاه‌های روان‌شناختی، موضوعی است که نیازمند توجه بیشتر در زندان‌هاست.

کنیری و همکاران (۱۳۹۸) پژوهشی را با عنوان «تأثیر مجازات زندان بر پیشگیری از تکرار جرم با تأکید بر آموزه‌های قرآنی» از لحاظ توصیفی-تحلیلی مطالعه کردند. اگرچه زندان تأثیری بر پیشگیری از جرم نداشته است، با گسترش امکانات آموزشی و تربیتی، خدمات در زندان و یادگیری مهارت‌های زندگی، از ارتکاب جرم آینده پیشگیری می‌شود.

اپلگیت و همکاران^۱ (2024) در مقاله‌ای با عنوان «آینده زندان‌های ایالات متحده: بررسی ملی ایده‌آل‌های مدیران زندان‌ها»، انتظارات مدیران را شامل امکانات ایمنی و تمیزی نیروی کاری و رد تنبیه و بی‌رحمی بوده‌اند.

آربور و همکاران^۲ (2023) در مقاله‌ای با عنوان «برنامه‌های توانبخشی در زندان: کارایی و هدفمندی»، نیازهای جرم‌زا را برای توانبخشی شناسایی می‌کنند. خدمات جامعه‌محور به جای حبس زندانیان، امکان توانبخشی به مجرمان را افزایش می‌دهد.

زانگ^۳ (2022) در مقاله‌ای با عنوان «ایمنی بر همه نگرانی‌های دیگر غلبه می‌کند»، علت‌های شکست بازپروری در زندان‌های چین را بررسی می‌کنند؛ مانند اینکه مداخلات توانبخشی بیشتر برای حفظ نظم و ایمنی اجرا می‌شود و جو سیاسی سخت‌گیرانه ناشی از افزایش مسئولیت‌پذیری، هرگونه رفتار بازپروری را مختل می‌کند.

ساجیترا و ویجوارتانان^۴ (2020) در مقاله‌ای با عنوان «مسیر توسعه مهارت‌ها و نگرش‌های زندانیان»، نشان دادند که جمعیت، کمبود منابع، نگرش کارکنان زندان، ناتوانی در مواجهه با دنیای واقعی و ایجاد شبکه با طیف وسیعی از خدمات‌دهندگان خصوصی، دولتی یا داوطلبانه، بر توانبخشی

¹ Applegate et al.

² Arbour et al.

³ Zangh

⁴ Sachitra

⁵ Bullock

⁶ Bullock et al.

⁷ Holtfreter & Watanaporn

نظریه قرارداد اجتماعی^۱ یا به عبارتی حق بر اصلاح که ابتدا روسو^۲ (1762) آن را مطرح کرد، معتقد است با وجود اینکه مجازات مجرم به تضمین حقوق شهروندان عادی منجر می‌شود، صرف اجرای مجازات غایت مطلوب نیست، بلکه مجازات باید کمک کند تا بازگشت هنجارمند مجرمان به جامعه پس از تحمل حبس، انجام شود (جاویدی، ۱۳۹۸).

در نظریه شرطی شدن، یادگیری و اصلاح و درمان مجرمان اهمیت دارد. در این نظریه، مجرمان باید عادت کنند و شرطی شوند که رفتار مجرمانه و ضد هنجار، نتایج و عواقب ناخوشایندی را تداعی می‌کند. بنابراین انتظار می‌رود که مجرمان از ارتکاب جرم خودداری و یا اینکه پس از ارتکاب، احساس گناه کنند (Thomas and Karol, 2010: 11).

نظریه اصلاح و درمان عاطفی بزهکاران، که نظریه پرداز اصلی آن افلاطون بوده است، مدعی است که بزهکار یا مجرم، آگاهانه دست به ارتکاب جرم می‌زند، اما لزوماً کینه‌ای نسبت به جامعه ندارد و نباید انتقام‌جویانه به مقابله با او برخاست. بزهکار تعلیم‌پذیر است و نباید مسیر تعلیم او را مسدود کرد. بحث اصالت فرد در نظام اجتماعی، در این نظریه درخور توجه است (اثیمی، ۱۳۹۶).

نظریه تحلیل رفتار متقابل، نظریه‌ای را برای ارتباطات فراهم می‌کند و به بهبود مهارت‌های درون‌فردی و بین‌فردی منجر می‌شود. پیش‌فرض این تئوری، این است که انسان‌ها ذاتاً خوب‌اند، فرایند زندگی آنها با تعاملات و روابط اصلاح می‌شود و تصمیمات انسان‌ها را تغییر می‌دهد (برن، ۱۴۰۲).

فری^۳ (1884) با روش مکتب تحقیقی، در مقام جست‌وجوی درمان‌های مناسب برای محکومان برمی‌آید. ایشان معتقد است ریشه ابتدایی، کیفر انتقام و یادگار دوران بربریت و منازعات خصوصی است. این نوع کیفر جامعه‌ای را اصلاح نکرده است، در حالی که حکومت‌ها وظیفه اصلاح

به صورت مطالعات کتابخانه‌ای بوده است. در پژوهش‌های خارجی، درباره تأثیر برنامه‌های توانبخشی مطالعه شده است. همچنین آنها توجه عمده‌ای بر عوامل مؤثر بر تأثیرپذیری برنامه‌های اصلاحی و توانبخشی داشته‌اند که این موارد شامل ویژگی‌های زندان، نگرش زندانبانان به توانبخشی، اولویت قائل شدن برای حفظ امنیت به جای رویکردهای اصلاحی بوده است. در این پژوهش با استفاده از مطالعه‌ای کیفی، به دنبال شناسایی کنش‌های اصلاح‌مدارانه در فرایند برنامه‌های توانمندسازی، تعاملات و خدمات به زندانیانیم.

ملاحظات نظری

با توجه به اینکه این پژوهش جنبه اکتشافی و استقرایی دارد، محقق در ابتدا چارچوب نظری خاصی را در ذهن نمی‌پروراند، اما با مطالعه پیشینه‌های موجود، به دنبال ایجاد دغدغه نظری و استفاده از نظریات در فرایند نتیجه‌گیری و تطبیق یافته‌هاست.

مطالعه پیشینه‌های مربوط به اصلاح و درمان مجرمان نشان می‌دهد رویکردهای ترمیمی، تلاش می‌کنند تا حضور اندیشه‌های اصلاح‌مدارانه را در جریان گذران محکومیت مجرمان دخیل کنند. این رویکردها چارچوب مفهومی می‌سازند که با استفاده از آنها، واقعیت‌های مربوط به مسئله در قالب الگوی اصلاح و بازپروری مجرمان توصیف و تبیین می‌شود. بنابراین چارچوب مفهومی پژوهش حاضر، شامل نظریات قرارداد اجتماعی، شرطی‌سازی، اصلاح و درمان عاطفی، رویکرد رفتار متقابل، درمان و توانبخشی و شرمساری بازپذیرکننده است که براساس رویکرد ترمیم و اصلاح مجرمان، در تحلیل داده‌ها منعکس شده‌اند.

نظریه قرارداد اجتماعی، نظریه شرطی‌سازی روان‌شناسانه و نظریه اصلاح درمان عاطفی بزهکاران، نظریاتی‌اند که برای توجیه دستاوردهای اصلاح‌گرای حوزه زندان، به آنها استناد می‌شود (کونانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۳۳).

¹ Social Contract

² Rousseau

³ Ferri

عدالت کیفری ارتباط برقرار می‌کند. آنها از واژه پاسنخگویی جنسیتی^۲ برای اشاره به رفتارها، عملکردها و برنامه‌هایی استفاده می‌کنند که برای پاسنخگویی به نیازهای خاص زنان، طراحی شده است (Ward, 2020).

تعریف مفاهیم

زندانی: به افرادی زندانی گفته می‌شود که با حکم یا قرار مقامات قضایی و دیگر مراجع ذی صلاح قانونی به زندان معرفی می‌شوند؛ بنابراین زندانی اعم از محکوم یا متهم است (رجبی، ۱۳۸۲: ۴۳).

تعاملات: شامل شیوه‌های برقراری ارتباط مدیران، کارکنان و زندانبانان با زندانیان، نحوه برقراری ارتباطات و مناسبات زندانی با زندانبانان، تعاملات زندانیان با خانواده‌هایشان و تعاملات خانواده زندانیان با کارکنان و تعاملات زندانیان با یکدیگر است.

خدمات: شامل بهداشت و درمان، تغذیه، پیگیری امور غذایی، مددکاری، ملاقات با خانواده، حمایت خانواده از زنان زندانی، از کودکان همراه زنان زندانی و از زنان زندانی باردار و شیرده است.

توانمندسازی: توانمندسازی از سازوکارهای بازپروری و اصلاح زندانیان است که برنامه‌های مختلفی را از قبیل آموزش، اشتغال و حرفه‌آموزی شامل می‌شود.

اصلاح: اصلاح و تربیت زندانیان، به معنای تغییر در تفکر، رفتار مجرمانه، تبدیل آن به تفکر و رفتار سالم و پرورش و به فعلیت رساندن استعدادها و نهفته زندانیان است؛ به نحوی که به بالابردن عزت نفس و خودشکوفایی آنان منجر شود (شمس، ۱۳۸۴: ۷۶).

روش پژوهش

رویکرد این پژوهش، کیفی و روش تحلیل، محتوای کیفی بوده است. این روش برای تحلیل تفسیرهای ذهنی داده‌های

کرامت‌مدار بزهکار را دارند. گرفتن انتقام در شأن حکومت‌های مقتدر نیست (حسینی و همکاران، ۱۴۰۲).

نظریه شرمساری بازپذیرکننده، یک رهیافت نئودورکهایمی است که بر نقش نیروهای ساختاری و فرهنگی در انسجام اجتماعی و جرم انگشت تأکید می‌کند (علیوردی‌نیا و حسینی، ۱۳۹۴).

رویکرد درمان و توانبخشی بر این باور است که مجرمان، خود قربانیان بی‌عدالتی اجتماعی، فقر و تبعیض نژادی‌اند و اعمال آنها، واکنش به جامعه‌ای است که به آنها خیانت کرده است؛ بنابراین برای برخورد مؤثر با جرم و جنایت، علل واقعی آن باید ریشه کن شود، اگر افراد با قانون تضاد داشته باشند، باید تلاش‌ها و اقداماتی برای اصلاح این امر انجام شود، نه اینکه آنها مجازات شوند؛ این به معنای تأکید بر مراقبت‌ها و مشاوره‌های درمانی در برنامه‌های اصلاحی تربیتی جامعه است (سیگل، ۱۳۹۵: ۷۸۳).

در معنای وسیع‌تر، درمان و توانبخشی، در قالب ابعادی از راهبرد پیشگیری معرفی می‌شوند، اما در مرحله پس از وقوع کج روی، هدف عمده، انسانی کردن مجازات و کارآمد کردن درمان و توانبخشی به منظور فراهم آوردن زمینه بازگشت مؤثر کجرو به جامعه است که با برنامه‌ریزی در جهت توسعه نهادهای جزایی موجود یا ایجاد جایگزین‌های مناسب برای آنها به مرحله اجرا درمی‌آید (سلیمی و داوری، ۱۳۹۴: ۴۵۸).

رویکرد توانمندسازی را نیز عده‌ای از صاحب‌نظران، به‌عنوان تحول درونی فرد تعریف می‌کنند که با ایجاد اعتماد به نفس آغاز و به سرعت به احساس خودارزشمندی فرد بدل و موجب موفقیت شخصی او می‌شود. هدف این نوع توانمندسازی، افزایش پتانسیل شهروندان برای تغییر خود است (قلی پورو رحیمیان، ۱۳۸۸: ۳۲).

درباره فرایندهای زندانبانی خاص زنان، محققانی همچون بلوم و کاوینگتون^۱ (2008) مدت‌هاست که بین خط سیر جنسیتی جرم و نیازهای جنسیتی زنان در عملکردهای سیستم

² Gender responsive

¹ Bloom & Covington

متنی، از طریق فرایندهای طبقه‌بندی، کدگذاری و مقوله‌بندی انجام می‌شود و زمانی بیشترین کاربرد را دارد که نظریه‌های موجود یا پیشینه تحقیق در زمینه مطالعه‌شده محدود باشد (طیبنیا و همکاران، ۱۴۰۲).

در این پژوهش، از رهیافت تحلیل محتوای عرفی استفاده شده است؛ در این حالت، پژوهشگران از به کار بردن مقوله‌های پیش‌پنداشته پرهیز می‌کنند (Mayring, 2000)، در عوض، ترتیبی می‌دهند که مقولات از داده ناشی شوند. در این حالت، محققان خود را بر امواج داده‌ها شناور می‌کنند تا شناخت بدیعی برایشان حاصل شود و داده‌های حاصل از مصاحبه با تداعی معنا، تحلیل می‌شوند. متن مصاحبه به صورت مکرر خوانده می‌شود تا درک کاملی از آن به دست آید و در نهایت مقوله‌بندی و تقلیل داده‌ها و استخراج گونه‌شناسی انجام شود.

میدان مطالعه در این پژوهش، زندان شهر ری است که تنها زندان خاص زنان در ایران به شمار می‌آید. نمونه مطالعه‌شده در این پژوهش، ۱۱ نفر از کارمندان زندان بوده‌اند. روش نمونه‌گیری این پژوهش، هدفمند بوده و با افرادی مصاحبه شده است که ضمن داشتن تجربیات مشترک در رابطه با موضوع تحقیق و طرح نمونه‌گیری، قادر به ارائه «توصیفات غنی» نیز باشند. نکته درخور توجه در این پژوهش، آن است که به منظور دستیابی به اطلاعاتی غنی‌تر تلاش شده است تا در فرایند نمونه‌گیری، «حداکثر گوناگونی»^۱ داده‌ها نیز، مدنظر قرار گیرد.

ابزار جمع‌آوری داده‌های این پژوهش، مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته بوده و به منظور جمع‌آوری داده‌ها، با کارمندان مصاحبه شده است که سابقه کاری متعدد از یک تا سی سال داشته‌اند. در بخش کارمندان، تلاش شده است تا توزیع متوازن و متناسبی براساس نقش و جایگاه حرفه‌ای شخص در امور مربوط به زندان و محل فعالیت شخص انجام شود.

برای افزایش پایایی، با استفاده از دستیار پژوهش، تمامی

مصاحبه‌ها به صورت دقیق یادداشت برداری شد؛ زیرا امکان ضبط مصاحبه با کارمندان و زندانیان وجود نداشت؛ اما مصاحبه با متخصصان ضبط شد. علاوه بر این جزئیات زمان و مکان مصاحبه‌ها نیز، نوشته شد. هر مصاحبه در یکی از اتاق‌های زندان، بدون حضور فرد دیگر انجام شد. مصاحبه با متخصصان نیز در اتاق شخصی افراد در دانشگاه انجام شد. زمان مصاحبه‌ها بین ۴۵ دقیقه تا یک ساعت متغیر بوده است. همچنین برای افزایش اعتبار یافته‌ها، سؤالات مصاحبه‌ها را چندین کارشناس و متخصص ارزیابی کردند. نکته دیگر این است که علاوه بر مصاحبه با کارمندان زندان که نمونه اصلی پژوهش حاضر بودند، از زندانیان و متخصصان در این باره نیز پرسش شده است و با کمک مثلث‌سازی جامعه مطالعه‌شده، یافته‌ها تقویت شد. در واقع اگرچه جامعه هدف کارمندان زندان بوده‌اند، برای افزایش اعتبار یافته‌ها از ۲۵ نفر زندانی و ۴ متخصص نیز برای تأیید گفته‌های کارمندان و ارزیابی صحت آن استفاده شد. علاوه بر این، از روش مقایسه دائم داده‌ها با خود پاسخگویان و همچنین مقایسه یافته‌ها با پژوهش‌های نظری و تجربی برای افزایش اعتبار استفاده شده است.

تحلیل داده‌ها با کمک کدگذاری انجام شده است؛ به این معنا که محققان ابتدا با استفاده از تحلیل گزاره‌ها، مفاهیم کلیدی را از متن مصاحبه استخراج کرده و سپس کدهای تکراری و یا مفاهیم مشابه را در کنار هم قرار داده‌اند و هر کدام از دسته گزاره‌ها در واحدهای معنایی یا به عبارتی مقولات فرعی گروه‌بندی شده‌اند، در این مرحله کدهای باز تقلیل پیدا می‌کنند و به مقولات فرعی تبدیل می‌شوند. در نهایت هر مقوله فرعی در قالب مقوله‌های اصلی صورت‌بندی می‌شوند که همان سئوالات پژوهشی ما در این تحقیق است. در فرایند توضیح و نوشتن مقاله نیز، ذیل هر کد محوری، تحلیل‌های محققان از نقل‌قول‌های پاسخگویان جدا شده‌اند تا فهم عمیق‌تری نسبت به تجارب پاسخگویان ایجاد شود. در بخش یافته‌های تحلیلی، این مقولات به صورت مشخص توضیح داده شده است.

¹ Maximum Variation

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

تحصیلات کارشناسی تا دکتری متغیر بوده است. بیشترین سابقه کار در میان این افراد، ۱۹ و کم‌ترین سابقه کار یک سال بوده است (جدول ۱).

متخصصان دانشگاهی نیز ۴ نفر بوده‌اند: ۲ نفر دکتری جامعه‌شناسی، ۱ نفر دکتری حقوق کیفری و ۱ نفر دکتری روان‌شناسی بالینی که همه این افراد سابقه انجام پژوهش در زندان زنان را داشته‌اند. در بین متخصصان، کم‌ترین سن ۳۵ و بالاترین سن، ۶۲ سال بوده است. به لحاظ سابقه فعالیت دانشگاهی، کم‌ترین میزان سابقه ۸ و بیشترین میزان سابقه ۳۲ سال بوده است. دو نفر از این استادان در مرتبه استادیاری، یک نفر دانشیار و یک نفر نیز استاد تمام بوده است (جدول ۱).

کل مصاحبه‌شوندگان در این پژوهش، ۴۰ نفر بوده‌اند. ۱۱ نفر کارمندان زندان، ۴ نفر متخصصان دانشگاهی و ۲۵ نفر زنان زندانی بوده‌اند. در ادامه، یافته‌های هریک از این سه گروه توصیف شده است.

کارمندان زندان ۱۱ نفر بوده‌اند که دو نفر در بخش‌های ریاست و معاونت زندان، یک نفر در مرکز بهداشتی، دو نفر در بخش مددکاری، یک نفر در بخش اجرای احکام، سه نفر از مراقبان و یک نفر کارشناس بخش حرفه‌آموزی و یک نفر هم مدیر مدرسه زندان بوده‌اند. کم‌ترین سن کارمندان زندان ۲۸ و بیشترین سن، ۵۴ سال بوده است. تحصیلات این کارمندان از

جدول ۱- یافته‌های توصیفی کارمندان و متخصصان مرتبط با زندان

Table 1- Descriptive findings of staff and experts related to prison

نوع فعالیت مرتبط با زندان	تحصیلات	سابقه کار در زندان	سن	جنسیت	کد
کارشناس اجرای احکام	کارشناسی ارشد		۲۸ سال	زن	کد ۱
کارشناس مددکاری	کارشناسی ارشد		۳۹ سال	زن	کد ۲
کارمند مرکز درمانی زندان	دکتری		۴۳ سال	مرد	کد ۳
رئیس زندان	کارشناسی ارشد		۴۰ سال	مرد	کد ۴
مددکاری	کارشناسی ارشد		۳۸ سال	زن	کد ۵
کارمند بخش ملاقات	کارشناسی		۵۷ سال	زن	کد ۶
معاون زندان	کارشناسی ارشد		۴۵ سال	زن	کد ۷
مراقب	کارشناسی		۳۰ سال	زن	کد ۸
کارمند بخش حرفه‌آموزی	کارشناسی		۴۸ سال	زن	کد ۹
مأمور بدرقه	کارشناسی		۵۴ سال	زن	کد ۱۰
مدیر مدرسه	کارشناسی ارشد		۳۸ سال	زن	کد ۱۱
استاد حقوق کیفری	دکتری	۳۲ سال فعالیت دانشگاهی در حوزه پیشگیری از جرم	۶۰ سال	مرد	کد ۱۲
دانشیار روان‌شناسی بالینی	دکتری	۲۰ سال فعالیت دانشگاهی در حوزه روان‌شناسی	۴۲ سال	زن	کد ۱۳
استادیار مطالعات زنان	دکتری	۱۲ سال فعالیت دانشگاهی در حوزه مسائل اجتماعی زنان	۳۸ سال	زن	کد ۱۴
استادیار جامعه‌شناسی	دکتری	۸ سال فعالیت دانشگاهی در حوزه جرائم زنان	۳۵ سال	زن	کد ۱۵

سن، ۷۱ سال بوده است. بیشتر زنان زندانی، سنی بین ۲۶ تا ۳۵ سال دارند. تحصیلات زندانیان نیز از بی‌سواد تا

از ۴۰ نفری که مصاحبه شده‌اند، ۲۵ نفر زنان زندانی بوده‌اند. در بخش زنان زندانی، کم‌ترین سن ۲۹ و بالاترین

حضور دارند، ۸ نفر بین یک تا سه سال، ۱۱ نفر بین چهار تا شش سال و ۳ نفر هفت سال و بیشتر است که در زندان حضور دارند. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، بیشتر زنان زندانی بین چهار تا شش سال است که در زندان حضور دارند. ۶ نفر از زنان زندانی به‌علت کلاهبرداری و جرائم مالی در زندان به سر می‌برند. ۹ نفر به‌علت نگهداری، حمل و فروش مواد، ۲ نفر به‌علت راه‌اندازی و فعالیت در خانه فساد، ۵ نفر به‌علت معاونت در قتل و ۳ نفر هم به‌علت سرقت و جیب‌بری در زندان به سر می‌برند. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، بیشتر زنان زندانی به‌علت نگهداری، حمل و فروش مواد در زندان به سر می‌برند (جدول ۲).

کارشناسی‌ارشد متغیر بوده است. دو نفر از زنان زندانی بی‌سواد بودند، ۱۳ نفر تحصیلات زیر دیپلم داشتند، ۶ نفر تحصیلات دیپلم و فوق‌دیپلم و ۴ نفر نیز تحصیلات لیسانس و فوق‌لیسانس داشتند. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، بیشتر زنان زندانی تحصیلات زیر دیپلم داشته‌اند. به‌لحاظ وضعیت تأهل، ۱۱ نفر از زنان زندانی متأهل بودند، ۵ نفر هنوز ازدواج نکرده و مجرد بودند، ۴ نفر بی‌همسر به‌علت طلاق و ۴ نفر بی‌همسر به‌علت فوت همسر بودند و یک نفر هم بدون گرفتن طلاق، جدا از همسر زندگی می‌کرد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، بیشتر زنان زندانی متأهل و دارای همسرند (جدول ۲).

۳ نفر از زنان زندانی زیر یک‌سال است که در زندان

جدول ۲- یافته‌های توصیفی زنان زندانی

Table 2 - Descriptive findings of female prisoners

مشخصه	فراوانی	مشخصه	فراوانی
زیر ۲۵ سال	۲	زیر یک‌سال	۳
۲۶ تا ۳۵ سال	۱۳	یک تا سه سال	۸
۳۶ تا ۴۵ سال	۵	چهار تا شش سال	۱۱
۴۶ سال به بالا	۵	هفت سال و بالاتر	۳
بی‌سواد	۲	کلاهبرداری و جرائم مالی	۶
زیر دیپلم	۱۳	نگهداری، حمل و فروش مواد	۹
دیپلم و فوق‌دیپلم	۶	راه‌اندازی و فعالیت در خانه فساد	۲
لیسانس و فوق‌لیسانس	۴	معاونت در قتل	۵
مجرد	۵	سرقت و جیب‌بری	۳
متأهل	۱۱	ایرانی	۲۲
مطلقه	۴	غیرایرانی	۳
همسر فوت‌شده	۴		
متارکه‌کرده	۱		
جمع	۲۵		

کنش‌ها و اقدامات اصلاح‌مدارانه شامل تعاملات اصلاح‌مدارانه، خدمات اصلاح‌مدارانه و توانمندسازی اصلاح‌مدارانه است که در این بخش به تفکیک توضیح داده خواهد شد و زیر مقولات و

یافته‌های تحلیلی

در فرایند کدگذاری به سه گونه اصلی از اقدامات اصلاح‌مدارانه، نه مقوله فرعی و ۴۱ مفهوم دست یافتیم. سه گونه

مفاهیم هریک از مقولات کلی آورده می‌شود. شایان ذکر است که در ذیل هر مقوله، نقل قول‌های هریک از سه جامعه آماری آورده به‌منظور افزایش اعتبار مقولات استخراج‌شده، سعی شده است تا شده است (جدول ۳).

جدول ۳- مقولات اصلی، فرعی و مفاهیم استخراج‌شده در پژوهش

Table 3 - Main categories, subcategories, and concepts of extracted from the research

مفاهیم	مقولات فرعی	مقولات اصلی
قاطعیت در گفتار و رفتار، مرزهای شفاف ارتباطی، رأفت و عطف، جلوگیری از شخصیت‌پذیری تحمیلی	تعاملات کارمند و زندانی	تعاملات
دیدار و ملاقات، پیوند با نقش‌های جنسیتی، حفظ و بازسازی زندگی، جلوگیری از فروپاشی خانواده، دریافت حمایت‌های خانوادگی	تعاملات زندانی با خانواده	اصلاح‌مدارانه
استفاده از زندانیان به‌عنوان رابطان پیگیری پرونده، کنترل‌های بهداشتی، رابطان زندانی و کارمند، آشپزی، انتظامات	امور اجرایی زندانی‌محور	
اشتغال و درآمدزایی، حرفه‌آموزی، شرکت در کارگاه‌ها، کتابخوانی، حضور در مدرسه زندان، امکان خرید مایحتاج از فروشگاه، تماشای فیلم، شرکت در باشگاه ورزشی، برگزاری و شرکت در مراسم جشن و عزاداری در زندان	مشغول‌سازی زندانیان	خدمات
خدمات مددکاری و روان‌شناختی، ارتقای رشد اخلاقی، آموزش قوانین و هنجارهای زندان	بهبودی اجتماعی زندانیان	اصلاح‌مدارانه
سلامت اجتماعی و روانی کارمند، تدبیر، تجربه، پذیرش سختی‌ها و روحیه تحمل‌پذیری بالا	نیروی انسانی زندان و روحیه اصلاح‌مداری	
شناسایی استعداد و علائق، جذب راحت‌تر، حرفه‌آموزی مؤثر و کارآمدتر، حرفه‌آموزی با دوام‌تر	توانمندسازی علاقه‌محور	
حرفه‌آموزی مبتنی بر نیاز جامعه، توجه به بازار کار، ورود بخش خصوصی در حرفه‌آموزی	توانمندسازی جامعه‌محور	توانمندسازی اصلاح‌مدارانه
آموزش در سطح هوش و استعداد زندانیان، توجه به سطح توانایی جسمی و بیماری‌های زندانیان	توانمندسازی توانایی‌محور	

اثرگذاری بیشتری داشته باشد، اما در کنار این نوع رفتار، قاطعیت و شفافیت نیز بیان شده است.

الف) قاطعیت در گفتار و رفتار

کارمندان و زندانیان مشارکت‌کننده در پژوهش، معتقدند که اقتدار کارمندان و پایبندی به قوانینی که برای آن ضمانت اجرایی وضع شده است، ضروری به نظر می‌رسد؛ زیرا رعایت نکردن قوانین و اعمال نشدن ضمانت‌های متناسب با آن، موجب ایجاد تفکر آشوب‌گرایی و قلدرمآبی خواهد شد و زندانیان را نسبت به اجرای قوانین دلسرد و بی‌توجه می‌کند. کد دو در این باره می‌گوید:

گونه تعاملات اصلاح‌مدارانه

تعاملات اصلاح‌مدارانه به دو بخش تفکیک‌شدنی است: تعاملات کارمندان و زندانی و تعاملات زندانی با خانواده. در ادامه، هریک از این دو بخش توضیح داده شده است.

۱) تعاملات کارمندان و زندانی

بنا به اظهارات کارمندان زندان، یکی از ویژگی‌های رفتاری در زندان، شناسایی کامل رفتار مددجویان و تعامل با آنها براساس ویژگی‌های شخصیتی آنان است. آنها معتقدند که رفتار یکسان و منفعلانه در زندان زنان، موفق نخواهد بود و باید با هر زندانی متناسب با ویژگی‌های شخصیتی‌اش رفتار کرد تا

از سویی، تعاملات متناسب با شخصیت و روحیات هریک از زندانیان، نیازی است که در تعاملات کارمندان با زندانیان باید به آن توجه شود.

یکی از زندانیان (وکیل بند^۱) در این باره می‌گوید:

«من آتوسا رو با زبون کنترل می‌کنم؛ مثلاً رو یک نفر شیشه کشید، من سریع سعی کردم با زبون باهاش صحبت کنم؛ بعد سعی می‌کنم آرومش کنم، درکش کنم، جدیش بگیرم، بعد وقتی جدیش گرفتم، نظرم رو بهش تحمیل می‌کنم تا توی رودروایی بمونه».

د) رأفت و عطوفت

یکی دیگر از روش‌های تعاملی مؤثر از دیدگاه کارمندان زندان، به‌کارگیری رأفت و عطوفت در مواجهه با زندانیان است. آنان به تجربه دریافته‌اند که مهربانی موجب خلع سلاح و کنترل خشونت برخی زندانیان خواهد شد. کد شش در این باره می‌گوید:

«من به زندانی می‌گفتم عزیزم همینجا دستشویی برو. وقتی رفتیم دادگاه، امکان نداره بری دستشویی، اون‌جوری به من گیر میدن. مگه نمیدانم که من مادر شما هستم، پس رفتیم اونجا آبروی منو نبرید. شما اگه بچه‌های من هستین، با من میاید اعزام به دادگاه یا بیمارستان حرف منو گوش بدید. گاهی برام شرط میذارن که براشون سیگار بخرم یا ساندویچ، اما هر دوش ممنوعه. بهشون میگم باشه رفتیم اونجا رو میندازم برات یا می‌گیره یا نمی‌گیره. رفتیم اونجا بهش گفتم فاطمی ببین ساندویچ اینجا نیست. هی اینور گشتیم، اونور گشتیم، گفت باشه عیب نداره».

کد نه در این باره می‌گوید:

«اینجا زن‌های خیلی پررو زیاده که همه از دستشون شاک می‌هستن، اما چون مهربونی بهت کاری ندارن. این خودش مشکل داره، اگه منم بزنم تو سرش دیگه چی میشه. اون شخصیت داره».

ه) پذیرش و جلوگیری از انگ‌زنی

کارمندان و متخصصان بر این باورند که رفتار باید همراه با پذیرش زندانیان و احترام به آنها باشد. در واقع نه تنها زندانیان

«الآن زندانی که شتره با قلدری کارش انجام میده و باب شده که میگن اگه پررو بازی در بیاری، کارت راه میفته. باید یک جور باشه که زندانی بفهمه من با پررویی به جایی نمی‌رسم».

کد هشت نیز می‌گوید:

«مدیر باید قاطع باشه، مدیر قاطع نباشه زندان بد میشه، خر تو خر می‌شه».

یکی از زندانیان در این باره می‌گوید:

«وقتی قاطعیت نباشه، بده‌بستان‌ها هم زیاد میشه. حالا اگه قاچاقی توی بندشون به کاری بکنن فرق داره، اما سالن به سالن کاری انجام بدن ممنوعه».

بنابراین قاطعیت و اقتدار کارمند به‌خصوص مدیران زندان، موجب اقتدارشکنی نکردن زندانیان و احساس امنیت بیشتر دیگر زندانیان خواهد شد؛ زیرا پیامد قانون‌شکنی و قانون‌گریزی در زندان با برخوردهای قاطع مشخص خواهد شد.

ب) مرزهای شفاف ارتباطی

به اعتقاد کارمندان، زندانیان و متخصصان مشارکت‌کننده در پژوهش، مراقبان و مشاوران، باید در تعاملات خود با زندانیان، شیوه مناسبات رسمی را اتخاذ کنند؛ زیرا تعاملات دوستانه با زندانیان برای کارمندان آسیب‌زا به نظر می‌رسد و رعایت این حریم‌ها، مطالبات غیررسمی زندانیان را از کارمند کاهش می‌دهد. کد شش در این باره می‌گوید:

«اگر زیاد در ارتباط باشی با زندانی‌ها، به چیزی ازت می‌خوان. وقتی درد و دل کنی باهاشون، زندگیت رو می‌ریزن روی آب. همیشه زندانی یک قدم ازت جلوتره که ازت سوء استفاده کنن. زور بازو نمی‌خواد، شگرد باید بلد باشی. اولاً باید احترام بذاری و فکر کنی که اینها هم شخصیت دارن، اما اگر بهشون احترام بذاری، نباید با اسم کوچیک صداشون کنی؛ چون روشون بهت باز میشه. یکسری ممنوعیت‌ها هم داریم نباید تلفن بدیم؛ مثلاً میگن زنگ بزنی به خانواده‌هامون نباید این کارا رو بکنیم یا نامه‌ای ببریم و بیاریم یا فلان چیز رو بهشون بدیم ممنوعه».

ج) کنش شناختی با مددجویان

به نظر می‌رسد شناخت خصوصیات روان‌شناختی زندانیان و

^۱ وکیل‌بند کسی است که نماینده زندانیان در داخل اندرزگاه (زندان) و رابط بین زندانیان و مسئولان مربوطه است.

مجاز قضائی بگیریم که زندانی رو از زندان خارج کنیم؛ اما من در بخش مددکاری از کارمند بهزیستی می‌خوام بیاد اینجا و بچه رو بیاره تا ملاقات همینجا انجام بشه». کد دو نیز می‌گوید:

«زنی که وارد زندان میشه و بازداشت میشه، همه چیز رو باخته. اگه زندگی مشترکش هم از بین بره، دیگه هیچ انگیزه‌ای نداره که برگرده به زندگی عادی. من اگر خودم احساس کنم که مشکلی توی زندگیشون هست، همسرش رو میارم اینجا با هم صحبت کنن و سعی کنن که ارتباطشون رو با زن زندانی شده قطع نکنن».

ب) پیوند با نقش‌های جنستی

مقولهٔ تداوم نقش‌های خانوادگی، از موضوعات تأکیدشدهٔ کارمندان زندان بوده است؛ به این معنا که زنان با وجود تحمل حبس در زندان، با استفاده از شرایطی همچون ملاقات‌ها، دیدارها و تماس‌ها، پیوندشان را با خانواده قطع نکنند. توجه به اظهارات متخصصان و کارمندان زندان نشان می‌دهد زنان زندانی، نیازمند از سرگیری نقش‌های زنانه‌ای همچون نقش‌های همسری، فرزندپروری و حمایت از خانواده از درون زندان‌اند تا نقش‌های زنانه در آنان حفظ و پس از آزادی نیز از سر گرفته شود.

کد ۱۴ در این باره می‌گوید:

«زنی که مادر، در زندان نباید مادری کردن رو بگذاره کنار. ارتباط بیشتر با فرزند، از جرم‌های بعدی پیشگیری می‌کنه، ولی اگر هیچ ارتباطی نداشته باشه و عاطفهٔ درونش بمیره، دیگه چیزی برارش ارزش نداره و به هر کاری دست می‌زنه».

ج) جلوگیری از فروپاشی خانواده

یکی دیگر از مقولات بیان‌شده از سوی کارمندان و متخصصان این پژوهش، تلاش برای جلوگیری از فروپاشی خانواده است. مددکاران زندان اذعان می‌دارند که در موارد لازم تلاش کرده‌اند تا از طلاق زنان زندانی و فروپاشی خانواده‌شان جلوگیری به عمل آورند. کد ۱۳ در این باره می‌گوید:

«خانواده‌ای که شوهر زندانی نیست، ما باید تلاش کنیم زن برگرده و با همسر زندگی کنه که این پیشگیری‌کننده‌تر برای وقوع جرم هست. برنامهٔ ملاقات

خواهان چنین رفتاری اند، از جنبهٔ دیگر، تنها راه آرام نگه داشتن زندان و جلوگیری از تنش‌ها و آسیب‌رساندن به کارمند و نگهبانان زندان، رفتاری توأم با پذیرش است. کد ۱۲ در این باره می‌گوید:

«ما جایی بودیم که زندانبان لگد می‌زد به کسی و می‌گفت این همونی هست که با ۱۰ نفر رابطهٔ نامشروع داشته. این رفتار حرفه‌ای نیست، شما کاری نداشته باش این چی کار کرده، تو باید کاری بکنی که زندانی اصلاح بشه. این طوری بهش انگ می‌زنی و طردش می‌کنی و اجازهٔ اصلاح بهش نمیدی».

تعاملات خانواده و زندانی

اظهارات مشارکت‌کنندگان در پژوهش نشان می‌دهد که مهم‌ترین اولویت‌های زندان زنان، باید حفظ پیوندهای خانوادگی در فرایند محکومیت زندانی باشد و با تسهیل فرایندهای ملاقات و ارتباطات زندانیان از فروپاشی خانواده، جلوگیری به عمل آورد؛ بنابراین حفظ ارتباط زنان زندانی با خانواده، از جمله مهم‌ترین اقداماتی است که زندان‌ها در جهت انجام اقدامات اصلاح‌مدارانه انجام می‌دهند. این موارد شامل مقولات جزئی ذیل است.

الف) دیدار و ملاقات

یکی از حقوق زندانیان، تعامل با خانواده به صورت تماس‌های تلفنی، ملاقات‌های کابینی و حضوری و حتی رفتن به مرخصی است. در برخی موارد والدین، خواهر و برادر و یا فرزندان زندانی، تمایلی به ملاقات با زندانی ندارند و یا اینکه شرایط دشواری برای ملاقات وجود دارد. کارمندان زندان با آگاهی از اهمیت ملاقات، تلاش می‌کنند تا این امر محقق شود. یکی از زندانیان در این باره چنین می‌گوید:

«یه بار تو بند خیلی گریه کردم، گفتم خدایا تو که می‌دونی نیت قبلی نداشتم. میشه بابام باهام آشتی کنه؟ بیاد ملاقاتم. صبح صدام زدن بازپرسی، دیدم بابام اومده. من از بابام می‌ترسیدم، ولی اون از من نمی‌ترسید؛ چون من قاتل هستم. می‌دونی دو نفر از کارمندان اینجا رفتن خونمون و بابام راضی کردن بیاد ملاقاتم».

کد پنج دربارهٔ ملاقات مادر زندانی با فرزندش، چنین می‌گوید:

«اگر زندانی بخواد بره بهزیستی بچه‌اش رو ببینه، باید

دارند. باید حداقل‌ها براشون فراهم شه».

کلیه یافته‌های پژوهشی این طرح نشان می‌دهد که از پرتکرارترین موارد، بیش از ۸۷ درصد مطرح‌شده به‌وسیله پاسخگویان و مهم‌ترین اولویت‌های زندان زنان، حفظ پیوندهای خانوادگی در فرایند محکومیت زندانی است که با تسهیل فرایندهای ملاقات و ارتباطات زندانیان، از فروپاشی خانواده به کمک فرایندهای حمایتی، جلوگیری به عمل آورد.

گونه خدمات اصلاح‌مدارانه

زنان زندانی در طول تحمل حبس، نیازهای زیستی و حیاتی دارند که باید از طریق کارمندان تأمین شود؛ مانند پیگیری پرونده، مراقبت‌های درمانی، خوراک و پوشاک و حتی تأمین امنیت زندانیان. کارمندان زندان بر این باورند که در فرایند تأمین نیازها و ارائه خدمات به زندانیان، باید زمینه اصلاح مجرمان و مسئولیت‌پذیری آنان فراهم شود. در این باره، مقولات زیر استخراج شده است.

الف) امور اجرایی زندانی محور

یکی از سیاست‌های زندان زنان، استفاده از زندانیان در امور اداری، آشپزخانه، نظافت و حتی نگهداری و مراقبت در مقابل درهای بندهاست. کد هفت در این باره می‌گوید:

«کارکردن زندانیان خیلی خوبه، اعتماد به نفسشون تقویت میشه، همه امورات رو باید زندانی جمع کنه؛ اما مواردی هم وجود داره که سوء استفاده میشه و اون رو به شورای انضباطی می‌فرستیم. اگر به زندانی اعتماد کنی، غیرممکنه که کار رو درست انجام نده. من نظرم اینه که به گذشته آدم‌ها نباید نگاه کنی».

کد دو در رد این شیوه چنین می‌گوید:

«این سیاست غلطی هست که از زندانی استفاده می‌کنند. زندانی به درد کار اداری نمی‌خوره. تو همه کارها همیشه ازش استفاده بشه».

موافقان بر مشغول‌بودن، افزایش اعتماد به نفس و امکان یادگیری برخی امور از طریق زندانی اشاره کرده‌اند، اما مخالفان از مواردی همچون احتمال بروز آسیب از سوی زندانیان برای کارمندان، ابراز نگرانی کرده‌اند. آنچه به نظر می‌رسد این است که مدیران و معاونان، زندانیان را با تدبیر و تأمل به کار

می‌گذاریم، کلاس می‌گذاریم که چطور دوری هم را تحمل کنند، ما در دنیای الآن، «ازدواج در فاصله» داریم؛ یعنی زن و شوهرهای عادی و غیر مجرم هم داریم که جدا از هم زندگی می‌کنند؛ پس زندانی می‌تونه با افزایش مهارت‌ها و به کار بردن مهارت‌ها، خانواده را برای بازگشت خودش آماده کنه، نه اینکه با فروپاشی خانواده‌اش مواجه بشه و همسرش طلاقش بده».

د) دریافت حمایت‌های اجتماعی خانواده

بنا به اظهارات کارمندان و متخصصان، تفاوت بارز زنان و مردان زندانی در فقدان حمایت از سوی خانواده پس از زندانی‌شدن است. مردان به‌واسطه زندانی‌شدن، زنانی دارند که چرخه زندگی‌شان را متوقف نکنند و با حمایت از خانواده و فرزندان و حتی پیگیری پرونده، نگرانی‌های بیرون زندان را برایشان کاهش دهد؛ اما زنان زندانی به‌واسطه تجربه آسیب‌هایی همچون از دست دادن همسر و یا سرپرست خانواده بودن، درگیر جرائم متعدد شده‌اند و با حضور در زندان، از فقدان حمایت خانواده برای فرزندان خود و پی‌گیری نکردن پرونده‌شان رنج می‌برند؛ بنابراین باید بتوانیم دریافت حمایت‌های اجتماعی خواهران و برادران و حتی اقوام درجه دوم را برایشان فراهم کنیم. کد یک در این باره کد می‌گوید:

«این زن‌هایی که تو زندان، اکثراً سرپرست خانوارن. مردی وجود نداره که زندگیشون رو جمع و جور کنه. ما چشم انتظار این هستیم که حتی فرزندشون هم بیفته زندان. خیلی‌ها بچه‌هاشون رو تحویل پدربزرگ مادربزرگ‌ها میدن، اما اون‌ها مسن هستن، نمی‌تونن بچه‌ها رو کنترل کنن؛ اما لازمه که خانواده‌شون ازشون حمایت کنند، حتی شده در حد جویای احوال شدن».

و) توجه به نیازهای جنسیتی

کارمندان پاسخگو معتقدند توجه به نیازهای جنسیتی زنان، همچون مراقبت از بدن، از جمله مقولاتی است که به تداوم نقش‌های جنسیتی در زندان و پس از آن کمک می‌کند و به حفظ زنانگی زنان در طول حبس منجر می‌شود. کد سه در این باره می‌گوید:

«نیازهای جنسیتی رو تأمین کنید. باید ببینیم فرق زنان و مردان چیه، زنان نیاز به آراستگی و مراقبت از خود

باید در همه فعالیت‌های زندان ادغام شود و هدف زندان ارتقای رشد اخلاقی زندانیان باشد؛ این امر با روش‌هایی همچون توجه به وجوه مثبت و پتانسیل‌های زندانیان، آگاهی‌بخشی درباره قوانین و هنجارهای زندان و همچنین آموزش قوانین زندگی اجتماعی امکان‌پذیر است. به عبارت دیگر بازاجتماعی کردن زندانیان در زندان انجام می‌شود. کد ۱۳ در این باره می‌گوید:

«ما باید برنامه سلامت روان‌شناختی که مبتنی بر توانبخشی باشد در زندان پیاده کنیم؛ مثلاً کلاس فرزندپروری یا کلاس انتخاب همسر، آشنایی با مهارت‌های اجتماعی. ما باید آداب معاشرت، مدیریت پول و خیلی موارد دیگر را بهشون آموزش بدیم و اونها را به سمت جامعه نرمال و زندگی عادی راهنمایی کنیم.»

کد ده نیز درباره آموزش قوانین می‌گوید:

«آقایون بهتر تو موقعیت قرار می‌گیرن؛ مثلاً میگی یکبار هشت صبح و یکبار هشت شب باید بیان آمار بدن. توی هواخوری بیان، ولی اینجا تا اینو میگی، میگن ما مشکل داریم، برای چی باید بیایم. خیلی راحت قوانین را نمی‌پذیرن و می‌خوان از سر پیچی کنن. به خاطر همین ما روی دیوارها قوانین را نصب می‌کنیم و به وکیل‌بندها می‌گیم با ورود زندانی، قوانین را براش توضیح بده.»

(د) نیروی انسانی زندان و روحیه اصلاح‌مداری

متخصصان این پژوهش بر این باورند که یکی از عوامل مهم در تسهیل فرایندهای اصلاح‌مدارانه در زندان، نیروی انسانی است و زندانی را در مسیر اصلاح قرار می‌دهد یا اینکه با مواردی همچون تحقیر، انگ‌زنی و تمایل نداشتن به اصلاح، رویکرد منفعلانه‌ای را در پیش گیرد. بنابراین ویژگی‌هایی همچون سلامت اجتماعی و روانی کارمندان زندان، تدبیر و تجربه آنان، به انتخاب شیوه تعاملی مؤثرتر برای کنترل زندانیان منجر می‌شود.

کد چهار در این باره می‌گوید:

«کمبود نیروی باتدبیر، خیلی بر زندانبانی اثر می‌گذاره. اینکه توی گزینش افراد خیلی خوب انتخاب نمیشن، بعضی مراقب‌ها خودشون مشکل دارن، پرخاشگر هستن، من باید صبح به صبح برم اونا رو آروم کنم و بعد پیام سر کار.»

می‌گیرند. یکی از زندانیان در این باره می‌گوید:

«پرسنل زندان از قلدرها برای کمک و جمع کردن دعوا استفاده می‌کنن. فقط آتوسا می‌تونه از پس قلدرها بریاده، میاد یه داد و مشت می‌زنه، آروم میشه فضا. از نظر جثه بزرگه.»

زندانی دیگر می‌گوید:

«بندها رو طوری تنظیم می‌کنن که مثلاً چهار تا آدم بهتر و یک آدم بد باشه. قلدرها رو از هم جدا می‌کنن که توی یه بند همه قلدر نباشن. به وکیل‌بند هم می‌سپرن که حواست به اینا باشه و مراقب نظم بند باشن.»

(ب) مشغول‌سازی زندانیان

مدیران و معاونان زندان بر این باورند که سرگرمی و مشغول‌بودن زنان زندانی به فعالیت‌های مختلف، همچون حرفه‌آموزی، فعالیت در کارگاه‌ها، آموزش و شرکت در کلاس‌های مختلف، امکان خرید مایحتاج از فروشگاه، تماشای فیلم، شرکت در باشگاه ورزشی، برگزاری و شرکت در مراسم جشن و عزاداری در زندان، تأثیر زیادی بر جلوگیری از حاشیه‌سازی و آرامش در زندان دارد. کد نه در این باره می‌گوید:

«هرچی بچه‌ها اینجا بمونن، درگیری توی بند کم‌تر میشه. وقتی از صبح اینجا کار می‌کنه، بعد از ظهر آنقدر خسته است که حال گله‌گذاری و دعوا درست کردن نداره.»

کد هفت در این باره می‌گوید:

«یه شخصی رو داشتیم که دنبال این بود که پشت این و اون حرف بزنه، اما برای اینکه دیده بشه، بهش کار تو پتوشویی دادیم. دائم تشویقش می‌کردم که خیلی تمیز می‌شوری، آفرین.»

کد چهار می‌گوید:

«من وقتی میرم به بخش اشتغال زندانی‌ها، وقتی از کارهاشون تعریف می‌کنم، خیلی خوششون میاد. این‌طوری هم سرشون گرمه، هم درآمد به دست میارن و هم اعتماد به نفسشون بالا میره.»

(ج) بهزیستی اجتماعی زندانیان

کارمندان و متخصصان بر این باورند که خدمات روان‌شناختی

کد هشت چنین می‌گوید:

«بهره که مراقب سن‌دار باشه. خواهرم هفده ساله زندان کار می‌کنه، من هفت ساله کار می‌کنم، اونو زندانی‌ها می‌بینن، حتی هیچی نگه، همه زندانی‌ها می‌ترسن ازش. وقتی طرف زندانی سابقه‌دار باشه، فرق داره که مراقب جوون باشه. ما زندانی داریم که از من بزرگ‌تره و من نمی‌تونم بهش چیزی بگم چون بزرگ‌تره».

کد هفت می‌گوید:

«می‌دونی زندانی می‌تونه خیلی استفاده کنه از اینکه پرسنل عرضه نداره در حدی باشه که زندانی نتونه سوء استفاده کنه. پرسنل داشتیم که زندانی به پرسنل مرغ مریض می‌گفته».

به اعتقاد کارمندان، کار با زندانیان نیازمند داشتن روحیه تحمل‌پذیری بالا و همچنین دلسوزی و تلاش برای اصلاح است. کد نه در این باره می‌گوید:

«پرسنل زندان باید حواسشون باشه برای چه کاری اومدن اونجا. باید دلسوزانه کار کنند. هدفشون اصلاح زندانی باشه. باید زمان بگذارند برای زندانی و وظایف محول‌شده بهشون. زندانبانی را با توجه به شخصیت زندانی انجام بدن».

گونه توانمندسازی اصلاح‌مدارانه

ارائه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و توانمندسازی زنان به‌منظور دستیابی به شغل قبل از خروج، از پرتکرارترین موارد مطرح‌شده از سوی کارمندان و متخصصان دانشگاهی و از مهم‌ترین پیش‌نیازهایی است که احتمال بازپذیری زندانیان را افزایش و بازگشت به جرم را کاهش می‌دهد. درباره شیوه توانمندسازی اصلاح‌مدارانه، سه دسته مقوله بنابر اظهارات پاسخگویان شناسایی شده است که در ادامه مطرح می‌شود.

الف) توانمندسازی مبتنی بر علائق

کارمند و متخصص بر این باور است که شناسایی استعدادها و توانایی‌های زندانیان و هدایت آنها به سمت حرفه‌آموزی مورد علاقه‌شان، فرایند جذب آنها را در فعالیت‌های آموزشی و کارگاهی تسهیل می‌کند. از سوی دیگر توجه به این علائق، حرفه‌آموزی مؤثر و کارآمدتری را امکان‌پذیر می‌کند. کد ۱۲ در این باره می‌گوید:

«استعدادیابی یک هنره. بیایم استعداد زندانیان را شناسایی کنیم و اون را جهت بدیم. در یک زندان که من برای بازدید رفته بودم، زندانبان‌ها اومدند و دیدند که استعداد مردان زندانی در اینه که عاشق کیوتربازی هستند. این نکته منفی هست، اما پرورش پرنده در زندان زدند و کلی درآمد به دست آوردند. ما همین کار رو می‌تونیم برای شناسایی استعداد زندانی‌ها انجام بدیم».

کد ۱۴ می‌گوید:

«در بحث اصلاح، شناسایی نیازها خیلی مهمه، یک عده نیاز عاطفی و احساسی دارند. داستان‌نویسی بهشون یاد بدیم. یک عده در موسیقی و آواز علاقه دارند، بیایم همون سمت ببریمشون. اگر تصور اینه که با یک کار، همه اصلاح می‌شند، در جهالت به سر می‌بریم».

کد ۱۱ نیز در این باره می‌گوید:

«الآن در زندان ما الگوی اصلاح و تربیتمون جذب شاگرد زرنگ و حذف شاگرد تبل هست. باید علائق رصد بش، موارد حاد هم علائقشون دیده بشه. براساس علائقشون کار کنند. ما باید فکر کنیم برای تفکر مردانه در زندان زنان چی کار کنیم، نه اینکه صورت مسئله را پاک کنیم. آنها را هم باید جذب فعالیت کنیم. تعمیر خودرو، تعمیر وسایل منزل، علاقه این آدم‌هاست، نمی‌تونیم نادیده‌اش بگیریم».

توانمندسازی جامعه‌محور

کارمندان و متخصصان پاسخگو بر این باورند که کلاس‌های مهارت‌آموزی باید در راستای نیاز جامعه طراحی شود؛ برای مثال مواردی همچون آشپزی، رستوران‌داری، تعمیرات موبایل، تزیینات و کار دست روی لباس و غیره در جامعه بیرون، مشتری زیادی دارد و پس از آزادی برای این زنان، درآمد ایجاد می‌کند. علاوه بر این، ورود بخش خصوصی برای آموزش و درآمدزایی برای زندانیان نیز، پیشنهاد جامعه‌محورانه بوده است.

کد ۱۳ در این باره می‌گوید:

«ما باید روزنامه‌های همشهری را بگذاریم جلومون ببینیم چه چیزی اشتغال بیشتری برای آدم‌های کم‌سواد و بدون حرفه ایجاد می‌کنه. ما باید با ذائقه مردم جامعه، حرفه‌آموزی در زندان را تغییر بدیم؛ مثلاً اگر آشپزی حرفه‌ای یاد بگیرن، بعداً براشون خیلی مفیده. خیلی از مردم غذا از بیرون سفارش

جامعه اصلی مطالعه شده، کارمندان زندان و تعداد آنان ۱۱ نفر بوده است؛ اما برای افزایش اعتبار پژوهش، با ۴ متخصص و ۲۵ نفر زندانی نیز مصاحبه به عمل آمده است که به صورت هدفمند انتخاب شدند. با توجه به اهداف پژوهش و تحلیل محتوای کیفی مصاحبه‌ها، سه گونه اصلی اقدامات و کنش‌های اصلاح‌مدارانه شامل تعاملات اصلاح‌مدارانه، خدمات و توانمندسازی اصلاح‌مدارانه شناسایی شد. در سطح تعاملات، دو زیرمقوله تعاملات با کارمندان و تعاملات با خانواده استخراج شد.

تجارب کارمندان زندان نشان می‌دهد که قطعیت در گفتار، مرزهای شفاف ارتباطی در کنار رأفت و عطف در ارتباطات کارمندان و زندانی مؤثر بوده است؛ زیرا در رویکرد ترمیمی، روحیه انسانیت‌مداری و تعاملات مثبت با زندانیان، آنان را راحت‌تر در فرایند بازگشت به زندگی عادی و دور از جرم قرار می‌دهد. درباره ارتباط با خانواده نیز، مصاحبه با کارمندان نشان می‌دهد ملاقات‌ها، بازتولید نقش‌های جنسیتی و حفظ زنانگی و حمایت‌های خانوادگی بر زندانیان مؤثر است. در تأیید این یافته، پژوهش رشیدی و براتی (۱۳۹۵)، میرحسینی و لاریجانی (۱۳۹۷) نشان می‌دهند که مهم‌ترین نگرانی زندانیان، طردشدن از خانواده است. مورفی و همکاران^۱ (۲۰۲۳) و لاریجانی (۱۳۹۹) نیز در پژوهش خود نشان داد که تعاملات زنان زندانی با خانواده و فرزندان، ریسک‌پذیری در زندان را کاهش می‌دهد و آنها را به بازپذیری اجتماعی امیدوار می‌کند.

در حوزه خدمات اصلاح‌مدارانه نیز، کارمندان زندان اذعان داشته‌اند که امور اجرایی زندانی محور، مشغول‌سازی زندانیان، بهزیستی اجتماعی زندانیان و نیروی انسانی با روحیه اصلاح‌مدارانه، به‌عنوان کنش اصلاح‌مدارانه تعریف می‌شود. در واقع زندانیان تلاش کنند تا با استفاده از برنامه‌ها و مشغولیت‌های خود، اوقات فراغت کم‌تری داشته باشند و با آموزش‌های متعدد، باز جامعه‌پذیری در آنان اتفاق بیفتد؛ زیرا عمده این افراد در فرایند جامعه‌پذیری، زندگی اجتماعی

میدان؛ مثلاً گواهی‌نامه بدیم برای آشپزی، الآن کار دست روی لباس خیلی تو جامعه طرفدار داره. باید نیازها را بررسی کنیم». کد ۱۵ در این باره می‌گوید:

«می‌توانند بخش‌های خصوصی را وارد کنند که به زندانی‌ها آموزش بده و از نیروی انسانی زندانی‌ها هم استفاده کنند و مناسب با نیاز بازار، برای زندانیان کلاس حرفه‌آموزی برگزار کنند تا بعد از آزادی هم، برای زندانی مفید باشه».

توانمندسازی توانایی محور

کارمندان اذعان کرده‌اند که اگرچه یکی از برنامه‌های زندان توانمندسازی است، در برخی موارد زندانیان به دلایل متعدد از جمله درگیری گذشته با مصرف مواد، بیماری و ناتوانی در یادگیری، نمی‌توانند در حرفه‌آموزی، اشتغال و تحصیل در مدرسه شرکت کنند؛ بنابراین لازمه توانمندسازی، توجه به توانایی‌ها و سطح یادگیری آنهاست. کد نه می‌گوید:

«رشته‌هایی باید اینجا تدریس بشه که با توان زندانیان سازگار باشه. یک دوره‌ای در مدرسه رشته کامپیوتر آوردند. درسته که کاربردی، اما ذهن و هوش برخی از زندانیان ما آمادگی این آموزش را نداره».

نتیجه

امروزه ورود روزافزون جمعیت زنان زندانی و پیچیدگی جرائم آنها، لزوم توجه به کنش‌ها و اقدامات اصلاح‌مدارانه را دوچندان کرده است. در زندان‌های ایران، برنامه‌های تربیتی و اصلاحی همچون اشتغال، حرفه‌آموزی، کلاس‌های قرآنی، روان‌شناختی، مهارتی و ورزشی ارائه می‌شود، اما بخش‌های تأثیرگذار دیگری نیز وجود دارند که در این مقاله، گونه‌شناسی از این اقدامات را بررسی کرده‌ایم. در واقع کارمندان به دلیل تعاملات روزمره با زندانیان، در ایجاد زمینه تغییر و یا بالعکس، روحیه مقاومت و ادغام‌نشدن آنان در برنامه‌های اصلاحی نقش دارند. بنابراین هدف از این پژوهش، گونه‌شناسی از کنش‌ها و تعاملاتی است که کارمندان برای اصلاح زندانیان انجام داده‌اند. این پژوهش کیفی است و با روش تحلیل محتوای کیفی انجام شده و میدان مطالعه، زندان زنان شهر ری بوده است.

¹ Murphy et al.

بهنجار و اصولی را آموزش ندیده‌اند.

تجارب کارمندان زندان در گونه‌توانمندسازی اصلاح‌مدارانه، با زیرمقولات جامعه‌محورانه، توانایی‌محورانه و علاقه‌محورانه توصیف و کدگذاری شده‌اند. کارمندان بر این تجربه بوده‌اند که زنان زندانی در صورتی جذب بخش‌های حرفه‌آموزی زندان خواهند شد که احساس کنند می‌توانند علایق خود را در این فضا دنبال کنند. آنچه متخصصان این پژوهش بر آن تأکید داشته‌اند، لزوم جذب زنان زندانی سابقه‌داری است که عموماً هرم‌های قدرت در زندان به شمار می‌آیند و کم‌تر جذب فعالیت‌های اصلاحی و تربیتی زندان می‌شوند. ارزیابی نیازها، توانایی‌ها و علایق زندانیان، مهم‌ترین گامی است که با فرایندهای اصلاحی ادغام می‌شوند و متناسب با این علایق برای آنها کلاس‌های حرفه‌آموزی تعریف می‌شود. از سوی دیگر تجارب کارمندان و متخصصان نشان می‌دهد که کلاس‌های حرفه‌آموزی، باید متناسب با نیازهای روز جامعه و مبتنی بر ذائقه زندگی روزمره مردم باشد تا زندانیان پس از آزادی، از این طریق آسان‌تر به اشتغال دست یابند. با توجه به این تجارب، نظریاتی وجود دارند که مؤید یافته‌های پژوهش ما هستند. به‌منظور پیوند نظری پژوهش با تجارب مشارکت‌کنندگان، از رویکردهای مدرن کیفی، همچون عدالت ترمیمی - دورکیم (1912)¹ - نظریه شرمسازي بازپذیرکننده، رویکردهای درمانی عاطفی مجرمان نام برده می‌شود که ادعان می‌دارند در فرایند حبس، برای بازگشت به زندگی عادی بدون اعمال مجرمانه تلاش می‌شود. بنابراین گذراندن حبس بدون اصلاح و درمان، نه‌تنها بازدارنده نیست، به‌دلیل خاصیت وجود مجرمان با جرائم متعدد، امواج مجرمانه را تشدید و جامعه را در معرض خطر بیشتری قرار می‌دهد. نظریات جامعه‌پذیری مجدد زندانیان و همچنین نظریه تحلیل رفتار متقابل که بر تعاملات در درون زندان تأکید می‌کنند، نظریات توانمندسازی و توانبخشی نیز در جست‌وجوی درمان‌های مناسب برای محکومان‌اند و دوران حبس را دوران طلایی بازجامعه‌پذیری، توانبخشی و اصلاح

مجرمان به شمار می‌آورند.

یکی از مهم‌ترین دستاوردهای پژوهش حاضر، ادراک نوع نگاه کارمندان زندان به اصلاح زنان زندانی است؛ اگر تعاملات کارمندان با رویکرد بی‌اعتمادی، مخفی‌کاری و نقض قوانین و مقررات و تغییرناپذیری زندانیان باشد، برنامه‌های توانمندسازی و اصلاح مجرمان، هیچ‌گونه نتیجه‌ای در بر نخواهد داشت. اما از سوی دیگر، اگر تلاش کارمندان بر ادغام زندانی در فرایندهای اصلاحی زندان باشد و روحیه پذیرش و باور به اصلاح مجرمان در نگرش کارمندان وجود داشته باشد، برنامه‌ها و خدمات و تعاملات اصلاح‌مدارانه موفق‌تر عمل خواهند کرد. بنابراین توجه به نگرش کارمندان و جذب نیروهایی با نگاه اصلاح‌مدارانه و ترمیم زندگی مجرمان، بر اثربخشی برنامه زندان اثرگذار خواهد بود.

پیشنهادها

استفاده از تجربیات زندانبانان و مدیران زندان‌های زنان در تنظیم دستورالعمل‌های مربوط به زندان زنان؛ استفاده از تجربیات زندانبانان در حوزه جذب و ادغام و اصلاح و تربیت زنان زندانی؛ توجه به لزوم پیوندهای خانوادگی و اجتماعی زنان زندانی؛ لزوم توجه به ارتباط زندانی با فرزندان در طول دوران حبس در قالب ملاقات‌های حضوری و کابینی؛ انجام برنامه‌های اصلاحی و تربیتی مبتنی بر رصد علایق زنان زندانی سازگار و ناسازگار؛ تمرکز بر استعدادیابی زندانیان و پتانسیل‌های آنها در فرایند حرفه‌آموزی؛ توجه به بهزیستی روانی و اجتماعی زندانیان؛ آموزش قوانین زندگی اجتماعی و هنجارها و قوانین جامعه به زندانیان؛ تمرکز بر باز اجتماعی کردن زندانیان با رویکرد آگاهی‌بخشی؛ روحیه انسانیت‌مدارانه در فرایند زندانبانی به‌منظور اصلاح زندانیان؛

توجه ویژه به فرایندهای مشاوره‌ای، روان‌شناختی و

¹ Durkheim

مددکاری در زندان زنان.

منابع فارسی

- رفیعی، ح. و نوروزی، س. (۱۴۰۰). راهنمای مداخله تخصصی مددکاری اجتماعی در فرایند بازگشت به جامعه محکومین با سابقه خشونت. *توانبخشی*. ۲۲ (۳)، ۳۱۹-۲۹۸. [10.32598/RJ.22.3.901.1](https://www.gisoom.com/book/11115867/%DA%A9%D8%AA%D8%A7%D8%A8-10.32598/RJ.22.3.901.1)
- سلیمی، ع. و داوری، م. (۱۳۹۴). *جامعه‌شناسی کجروی*، قم: انتشارات حوزه و دانشگاه. <https://www.gisoom.com/book/11115867/%DA%A9%D8%AA%D8%A7%D8%A8-10.32598/RJ.22.3.901.1>
- سیگل، ل. ج. (۱۳۹۵). *اصول اساسی جرم‌شناسی* (ترجمه اکبر وروایی، حمید فاطمی موحد، مهدی مقیمی)، تهران: دانشگاه علوم انتظامی (ویرایش جدید ۲۰۱۱). <https://www.gisoom.com/book/11222791/%DA%A9%D8%AA%D8%A7%D8%A8-10.32598/RJ.22.3.901.1>
- شمس، ع. (۱۳۸۴). *رویکردی جدید به نظام زندانبانی*، تهران: انتشارات راه تربیت. <https://www.gisoom.com/book/1318902/%DA%A9%D8%AA%D8%A7%D8%A8-10.32598/RJ.22.3.901.1>
- علی‌وردی‌نیا، ا. و حسنی، م. (۱۳۹۴). *شرمسازسازی بازپذیرکننده و بزهکاری: آزمون تجربی نظریه تلفیقی بریت ویت*. *جامعه‌شناسی ایران*، ۱۶ (۳)، ۳۷-۳.
- طیبنیا، م.؛ کاردوانی، ر. و یراقی، س. (۱۴۰۲). *گونه‌شناسی کیفی نگرش به ازدواج در میان دانشجویان مجرد دانشگاه‌های اصفهان*. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۴ (۲)، ۱۲۲-۱۰۱. [10.22108/jas.2023.136080.2347](https://doi.org/10.22108/jas.2023.136080.2347)
- قلی‌پور، آ. و رحیمیان، الف. (۱۳۸۸). *رابطه عوامل اقتصادی، فرهنگی و آموزشی با توانمندسازی زنان سرپرست خانواده*. *رفاه اجتماعی*. ۱۱ (۴۰)، ۶۲-۲۹. <https://www.sid.ir/paper/56830/fa>
- کنیری، م.؛ گلدوزیان، الف. و کرمی، د. (۱۳۹۸). *تأثیر مجازات زندان بر پیشگیری از تکرار جرم با تأکید بر آموزه‌های قرآنی*. *مطالعات قرآنی*. ۱۰ (۴۰)، ۵۸-۳۹. https://journals.iau.ir/article_671836.html
- کونانی، س.؛ مهدوی ثابت، م.ع.؛ صفاری، ع. و اردبیلی، م.ع. (۱۳۹۹). *تحلیلی جامعه‌مدار از سیاست اصلاح و درمان محکومان (زن و مرد) و روش‌های آن*. *زن و جامعه*. ۱۱ (۴۲)، ۲۵۵-۲۲۷. https://journals.marvdasht.iau.ir/article_4194.html
- لاریجانی، م. (۱۳۹۹). *ادراک تجربه حبس در میان زنان مجرم*. *مجله سس شورای عالی قضایی*. ۱۱ (۳)، ۶۵-۶۴. <https://sid.ir/paper/518602/fa>
- حسینی، س.ح.؛ محمودی جانکی، ف. و پاکزاد، ب. (۱۴۰۲). *حق بر مجازات‌نشدن؛ چیستی و هستی حقوقی دادگستری*. ۱۷ (۱۲۳)، ۱۱۷-۹۵. <https://doi.org/10.22106/zlj.2022.553189.4826.95>
- خان‌میرزایی، ر.؛ حیدری، م.؛ اشرفی، م. و یوسف‌زاده، ع. (۱۴۰۱). *شاخص‌های تعیین‌کننده کیفیت اصلاح‌مدار با محوریت آموزش محکومان*. *تحقیقات حقوقی*، ۲۵ (۱۰۰)، ۴۱۰-۳۸۵. <https://doi.org/10.22106/zlj.2022.553189.4826.95>
- رجبی، ا. (۱۳۸۲). *شرح آئین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور، زیر نظر گروه تدوین و تألیف متون آموزشی*، تهران: دانش‌سور. <https://www.gisoom.com/book/1255781/%DA%A9%D8%AA%D8%A7%D8%A8-10.32598/RJ.22.3.901.1>
- رشیدی، ا. و براتی، م. (۱۳۹۵). *بررسی وضعیت زندان‌های و روش‌های بازپروری آنها (مطالعه موردی زندانیان اراک در سال ۱۳۹۴)*. *پژوهشنامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*، ۷ (۳)، ۸۸-۶۵. https://womenstudy.ihcs.ac.ir/article_2297_5a248ab12b19b28d6b6d4f010e3ae496.pdf
- سبزی خوشنما، م.؛ عرشی، م.؛ علی‌پور، ف.؛ جوادی، م.ح.؛

- Ardebili, M-A. (2020). Community-Based analysis of the corrections and treatment policies of convicts (men and women) and its methods. *Quarterly Journal of Woman and Society*, 11 (42), 227-255. [In Persian].
- Crowley, M. (2019). *Guide to the rehabilitation and social reintegration of women prisoners* [Updated 2019 May 13]. <https://knowledge.tijthailand.org/en/publication/detail/bangkok-rules#book/>
- Crewe, B., Schliehe, A., & Przybylska, D. A. (2023). It causes a lot of problems: Relational ambiguities and dynamics between prisoners and staff in a women's prison. *European Journal of Criminology*, 20(3), 925-946. <https://doi.org/10.1177/14773708221140870>
- Durkheim, E. (1912). *The elementary forms of religious life*. Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315775357-6/elementary-forms-religious-life-emile-durkheim>
- Gholipour, A., & Rahimian, A. (2011). Economic, Cultural, and Educational Factors Related to Empowerment of Head-of-Household Women. *Social Welfare Quarterly*, 11 (40), 29-62. [In Persian].
- Javidi, M. (2020). Social contract theory of jean-jacques rousseau through a methodological approach. *Journal of Religious Thought : A Quarterly Journal of Shiraz University*, 19(73), 39-64. [In Persian] doi: 10.22099/jrt.2020.5554
- Johnston, M. S., Ricciardelli, R., & Whitten, C. (2024). That's not rehabilitation, that's enabling: correctional officer perspectives on the prison needle exchange program. *Criminal Justice and Behavior*, 51(1), 66-85. <https://doi.org/10.1177/00938548231207065>
- Holtfreter, K., & Wattanaporn, K. A. (2014). The transition from prison to community initiative: An evaluation of gender responsiveness for female offender reentry. *Criminal Justice and Behavior*, 41(1), 41-57. <https://doi.org/10.1177/0093854813504406>
- Hoseini, S.H., Mahmoudi, F., & Pakzad, B. (2023). The right not to be punished; its Nature and Existence. *Journal of Legal Justice*, 87 (123), 95-117. [In Persian].
- Kasiri, M., Goldoozian, I., & Karami, D. (2020). The effect of imprisonment on repetition prevention focusing quranic doctrines. *Estudios Coránicos Quarterly*, 10 (40), 39-58. [In Persian].
- Kelman, J., Gribble, R., Harvey, J., Palmer, L., & MacManus, D. (2022). How does a history of trauma affect the experience of imprisonment for individuals in women's prisons: A qualitative exploration. *Women & Criminal Justice*, 12(4), 1-21. <https://doi.org/10.1080/08974454.2022.2071376>
- Khanmirzaei, R., Heidari, M., Ashrafy, M., & Yosef Zadeh, A. (2023). Correctional sentencing based on بررسی مسائلی اجتماعی ایران. ۱۱ (۲)، ۱۰۹-۷۵. [ijsp.2021.82674/۱۰,۲۲۰۵۹](https://doi.org/10.22099/ijsp.2021.82674)
- مرادی، خ. و هداوند، ع. (۱۴۰۲). کانون اصلاح و تربیت در ایران: تحلیل وضعیت موجود و ترسیم وضعیت مطلوب. *رفاه اجتماعی*، ۲۳ (۸۸)، ۳۴۰-۳۰۳. [refahj.23.88.4186.1/۱۰,۳۲۰۹۸](https://doi.org/10.22099/refahj.23.88.4186.1)
- میرحسینی، ز. و لاریجانی، م. (۱۳۹۷). شناسایی زمینه‌های طراحی مدل بازپذیری اجتماعی موفق زنان مجرم؛ تبیینی داده‌بنیاد. *زن در توسعه و سیاست*. ۱۶ (۱)، ۷۸-۵۱. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2018.246504.1007316>
- ولی‌زاده، ش.؛ مکوندی، ب.؛ بختیارپور، س. و حافظی، ف. (۱۳۹۹). اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر تاب‌آوری و انعطاف‌پذیری شناختی در زندانیان. *مدیریت ارتقای سبک زندگی*. ۹ (۴)، ۸۹-۷۸. <https://www.sid.ir/paper/404510/fa>

References

- Alivardinia, A., & Hosni, M. (2014). Reactive shaming and delinquency: An empirical test of Braithwaite's integrative theory. *Iranian Journal of Sociology*, 16(3), 3-37. [In Persian] [20.1001.1.17351901.1394.16.3.1.9](https://doi.org/10.1177/17351901.1394.16.3.1.9)
- Athimi, H. (2017). *The nature of crime and the justification of punishment in Plato's philosophy, First Edition*, Tehran, Publication of Mizan. [In Persian]
- Arbour, W., Lacroix, G., & Marchand, S. (2023). Prison rehabilitation programs and recidivism: evidence from variations in availability. *Melbourne Institute Working Paper No. No. 07/23*, 1-56. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4444790>
- Bloom, B. E., & Covington, S. (2008). Addressing the mental health needs of women offenders. *Women's Mental Health Issues Across the Criminal Justice System*, 160-176. <https://centerforgenderandjustice.org/site/assets/files/1529/finaladdressingthementalhealthneeds.pdf>
- Bern, E. (2023). *Mutual behavior analysis*, Translated by Ismail Faseeh, Tehran, Farhang Nashr-e-Now [In Persian]
- Bullock, K., & Bunce, A. (2020). The prison don't talk to you about getting out of prison': On why prisons in England and Wales fail to rehabilitate prisoners. *Criminology & Criminal Justice*, 20(1), 111-127. <https://doi.org/10.1177/1748895818800743>
- Bullock, K., Bunce, A., & Dodds, C. (2018). The mechanics of reform: Implementing correctional programmes in English prisons. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 57(1), 3-20. <https://doi.org/10.1111/hojo.12232>
- Konani, S., Mahdavi Sabet, M-A., Safariy, A., &

- system*. Tehran, Rah Tarbiat Publications. [In Persian]
- Siegel, L. J. (2007). *Criminology, translator: Yashar saif elahi. Tehran, police force of the Islamic Republic of Iran*. Awareness police, Office of Applied Research. [In Persian].
- Tayebnia, M. S., Kardavani, R., & Yaraghy, S. (2023). Qualitative typology of attitude towards marriage among unmarried students of Isfahan Universities. *Journal of Applied Sociology*, 34(2), 101-122.
- The Executive Regulations of the Organization of Prisons and Provisional and Educational Measures of the Country. (2021). *Received from the website of the Research Center of the Islamic Council*. [In Persian]
- Thomas, G. B., & Karol, L. (2010). *American penology: A history of control* (Transaction publisher), New Brunswick, New Jersey. https://books.google.com/books/about/American_Penology.html?id=Bcu2lfSIUGkC
- Valizadeh, S., Makvandi, B., Bakhtiarpour, S., & Hafezi, F. (2020). The effectiveness of "acceptance and commitment therapy" (ACT) on resilience and cognitive flexibility in prisoners. *Journal of Health Promotion Management*, 9 (4), 78-89. [In Persian].
- Van Manen, M. (2017). But is it phenomenology?. *Qualitative Health Research*, 27(6), 775-779. <https://doi.org/10.1177/1049732317699570>
- Ward, A. (2020). *Finding a reason to run: examining women's experiences with a running program at coffee creek correctional facility*. An ESSAY submitted to Oregon State University, for the degree of Master of Public Policy. https://ir.library.oregonstate.edu/concern/graduate_projects/n009w8222
- Zhang, A. (2022). Safety overrides all other concern': On why collective discipline in China fail to rehabilitate female prisoners. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 70, 100547. <https://doi.org/10.1016/j.ijlcj.2022.100547>
- the education of convicts. *Legal Research Quarterly*, 25 (100), 385-410. [In Persian].
- Larijani, M. (2021). Perception of the experience of imprisonment among delinquent women. *IRANIAN Journal Of SOCIAL PROBLEMS*, 11 (2), 75-109. [In Persian].
- Mayring, P. (2000). Qualitative content analysis. *Forum, Qualitative Social Research*, 1(2), 27-36. http://www.qualitative-research.net/fqs-texte/2-00/02-00_mayring-e.htm
- Mirhosseini, Z., & Larijani, M. (2018). Identifying the context of designing a model for successful social integration of offender women: a grounded theory approach. *Woman in Development and Politics*, 16 (1), 51-78. [In Persian].
- Moradi, K., & Hadavand, A. (2023). Correctional and education center in Iran: analysis of the current situation and design of the desired situation. *Social Welfare Quarterly*, 23 (88), 303-340. [In Persian].
- Murphy, M., Rogers, B. G., Streed Jr, C., Hughto, J. M., Radix, A., Galipeau, D., & Berk, J. (2023). Implementing gender-affirming care in correctional settings: A review of key barriers and action steps for change. *Journal of Correctional Health Care*, 29(1), 3-11. doi.org/10.1089/jchc.21.09.0094
- Plegate, B. K., Daou, J., & Ouellette, H. M. (2024). The future of American jails: A national survey of jail leaders' ideals. *The Prison Journal*, 104(1), 3-23. <https://doi.org/10.1177/00328855231212421>
- Qhogwana, S., & Segalo, P. (2022). Women offenders' experiences of rehabilitation in a South African correctional centre. *Journal of Psychology in Africa*, 32(1), 97-102. doi.org/10.1080/14330237.2021.2002032
- Rajabi, A. (2003). *Description of the executive regulations of the prisons organization and security and educational measures of the country*, under the supervision of the educational texts editing and authoring group, Tehran, Daneshvar. [In Persian]
- Rashidi, A., & Barati, M. (2017). Studying the Conditions of Women Prisoners and their rehabilitation methods: A Case Study of Arak Prisoners, 2015. *Women Studies*, 7(17), 65-88. [In Persian]
- Sabzi Khoshnami, M., Arshi, M., Alipour, F., Javadi, M-H., Rafiey, H., & Noruzi, S. (2022). Guide to social work intervention for community re-entry of offenders with a history of violence against individuals. *Journal of Rehabilitaci3n*, 22 (3), 298-319. [In Persian].
- Sachitra, V., & Wijewardhana, N. (2020). The road to develop prisoners' skills and attitudes: an analytical study of contemporary prison-based rehabilitation programme in Sri Lanka. *Safer Communities*, 19(1), 15-34. <https://doi.org/10.1108/SC-01-2019-0002>
- Salimi, A., & Davari, M. (2008). *Sociology of deviance*, Qom. Hozeh and University Publications. [In Persian]
- Shams, A. (2003). *A new approach to the prison*